

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV ÖST RAPPORT 2006:31

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING

Skänninges stadsjoridar

Förundersökning inför planerad pendeltågstation

Intill RAÄ 5
Allhelgona socken
Mjölby kommun
Östergötland

Dnr 422-1740-2005

Sofia Wennström

UV ÖST RAPPORT 2006:31

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING

Skänninges stadsjordar

Förundersökning inför planerad pendeltågstation

Intill RAÄ 5
Allhelgona socken
Mjölby kommun
Östergötland

Dnr 422-1740-2005

Sofia Wennström

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 013-24 47 00

Fax 013-10 13 24

uvost@raa.se

www.raa.se/uv

Omslagsbild Rektifierad storskifteskarta över Skänninge från år 1779
med exploateringsområdet markerat. Skala 1:16 000.

Produktion och layout Britt Lundberg

Grafik Sofia Wennström, Lars Östlin

Foto Sofia Wennström

Utskrift UV Öst, Linköping 2006

Kartor ur allmänt kartmaterial, ©Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

© 2006 Riksantikvarieämbetet

UV Öst, Rapport 2006:31

ISSN 1404-0875

Innehåll

Sammanfattande inledning	5
Kulturmiljö	6
<i>Tidigare undersökningar</i>	6
Arkeologisk potential och målsättning	7
Metod, genomförande och prioriteringar	7
Resultat och tolkning	9
<i>Fyndmaterial</i>	9
<i>Agrara lämningar</i>	9
<i>Järnvägstid</i>	10
<i>Övriga lämningar</i>	10
Åtgärdsförslag	11
Referenser	12
<i>Tryckta källor</i>	12
<i>Ej tryckta källor</i>	12
<i>Kartmaterial</i>	12
Administrativa uppgifter	12
Bilaga 1. Schaktbeskrivning	13
Bilaga 2. Fyndtabell	21
Bilaga 3. Analyser	23

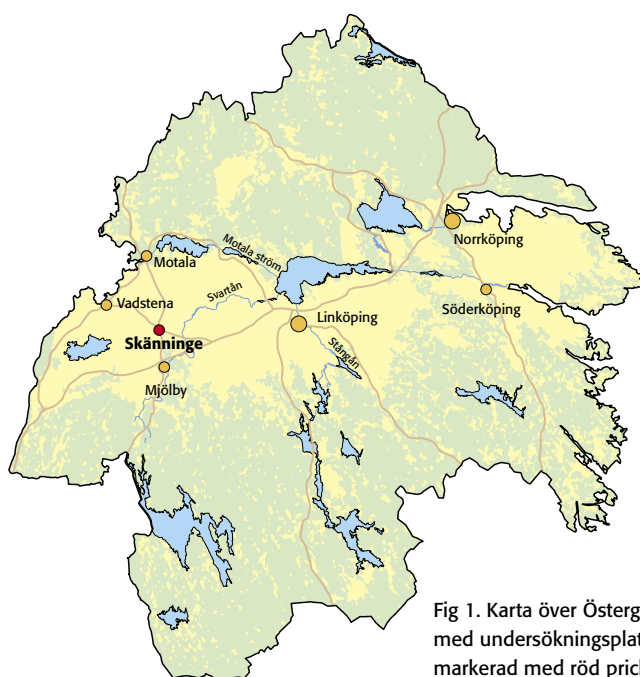

Fig 1. Karta över Östergötland med undersökningsplatsen markerad med röd prick.

Arkeologisk förundersökning

Skänninges stadsjordar

Sammanfattande inledning

Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst genomförde i november 2005 en arkeologisk förundersökning i anslutning till stationsbyggnaden i Skänninge. Den aktuella exploateringsytan omfattar sammanlagt cirka 10 000 m². För fältarbetet ansvarade arkeolog Sofia Wennström som också har sammanställt föreliggande rapport. Delar av kapitlen *Kulturmiljö*, *Arkeologisk potential och målsättning* samt *Metod, genomförande och prioriteringar* är skrivna av Pär Karlsson i samband med upprättandet av undersökningsplanen.

Undersökningen föranleddes av att Mjölby kommun, i samband med utbyggnaden av järnvägen mellan Motala och Mjölby, planerar att anlägga en pendeltågstation i Skänninge. Anläggningsplanerna innefattar omfattande markarbeten kring den befintliga stationsbyggnaden. Den planerade exploateringen innefattar schaktningsarbeten och kommer att omfatta de översta 0,3–0,6 metrarna, samt ett större antal djupare schakt för stolpfundament och tillhörande elförsörjning.

Skänninge har framhållits som en av Östergötlands centralorter redan under yngre järnålder och tidig medeltid. Tillsammans med Söderköping är Skänninge en av Östergötlands äldsta städer. Det aktuella exploateringsområdet ligger strax sydöst om kvarteret Vårfrulyckan som i tidigare forskning föreslagits vara platsen för det medeltida Helgeandshuset (Hasselmo 1983:14). De senaste årens undersökningar i Skänninge har dessutom indikerat centrala funktioner redan under äldre järnålder i anslutning till det nu aktuella exploateringsområdet. Likaså kan den nu aktuella platsen ha nyttjats för marknadsaktiviteter i samband med Olofsmässan, vilken är belagd sedan medeltiden. Hur nyttjandet av platsen och förändringsprocessen för Skänninge i stort fungerat och manifesterats är, både före och under medeltiden, dock till stora delar fortfarande okänt. De senare årens arkeologiska undersökningar i de östra delarna av Skänninge, framför allt de som utförts i samband med anläggandet av dubbelspåret, har genomgående visat att det äldre Skänninge haft både betydligt större utbredning och ett mer varierat kulturhistoriskt innehåll än vad som tidigare varit känt (Hedvall m fl, i manus).

Utifrån det historiska kartmaterialet kan det konstateras att förundersökningsområdet i alla fall från 1600-talet varit beläget på staden Skänninges jordar. Stadsjordar är ett arkeologiskt outforskat område men när det gäller Skänninge finns stor potential att belysa denna del av staden. Detta dels på grund av att stora delar av Skänninges stadsjordar, till skillnad från i många andra svenska städer, är relativt oexploaterade och dels för att de senaste årens undersökningar kommit att beröra just olika delar av stadsjordarna.

Större delen av de lämningar som påträffades vid förundersökningen kan knytas direkt till agrar verksamhet. Kv Magasinet som undersöktes 2005 ansluter direkt i norr till östra delen av det nu aktuella exploateringsområdet (se fig 4). Inom Kv Magasinet har det funnits agrar verksamhet i alla fall från medeltid och fram i 1800-tal (Wennström 2006, basrapport i manus). Utifrån de nu aktuella förundersökningsresultaten kan både skillnader och likheter med Kv Magasinet konstateras. Exempelvis återfinns 1700-talets teggränser, som inom Kv Magasinet markerats med hägnader, här istället i form av diken. Delar av undersökningsområdet har, enligt det historiska karmaterialet, legat inom andra ägor än Kv Magasinet (se fig 5). Både kartmaterial och förundersökningsresultat antyder att brukandet av dessa, i alla fall under vissa tidsperioder, kan ha varit annorlunda organiserat. För att mer ingående kunna diskutera områdets agrara historia krävs dock arkeologiska undersökningar av större ytor än vad som var möjligt inom ramen för förundersökningen.

Vid den nu aktuella undersökningen påträffades även ett mindre antal svårtolkade lämningar som skulle kunna vara äldre än den agrara verksamheten på platsen. En flack nedgrävning eller kulturlagerrest har ¹⁴C-daterats till yngre bronsålder/äldre järnålder. Dateringar från samma period finns sedan tidigare från undersökningarna vid Kriminalvårdsanstalten samt från Kv Magasinet (Feldt 2004:36, Wennström 2006, basrapport i manus).

På östra sidan om järnvägen förekommer upp till två meter påförda massor från sen tid (se fig 3). På delar av ytan har det först schaktats ned till orörd mark, vilket även gäller delar av den västra sidan. Troligen har i alla fall delar av massorna tillkommit i samband med anläggandet av järnvägen i slutet av 1800-talet.

Kulturmiljö

Exploateringsområdet ligger i anslutning till den befintliga stationsbyggnaden och omfattar ytor på ömse sidor om järnvägsspåren, strax utanför den stadsbebyggelse som finns belagd från historiskt kartmaterial. Området återfinns i det äldre kartmaterialet på stadens jordar. Järnvägen och stationsbyggnaden tillkom under 1800-talets andra hälft på mark som då nyttjades för jordbruksändamål. Först senare kom närområdet att bebyggas och då främst med magasinsbyggnader.

Tidigare undersökningar

I kvarteren söder om Vårfrukyrkan finns ett större sammanhängande område med lämningar daterade till äldre järnålder och andra, ej daterade, förhistoriska lämningar (Feldt 2004:42). Tidigare arkeologiska undersökningar i omedelbar anslutning till den nu aktuella ytan har visat att även detta område hyser lämningar från såväl äldre järnålder som medel- och tidigmodern tid.

- År 2002 undersöktes ett område i Järnvägsparken som under hög- och senmedeltid kan ha nyttjats för tillfällig men återkommande handel. Lämningar som ligger till grund för tolkningen av platsens nyttjande är främst fynd av klädesplomber i bly, vikter, mynt, bronsklipp samt så kallade ströningar, i kombination med avsaknad av fasta konstruktioner (Karlsson & Stibéus 2003). En utveckling av samma resonemang har senare gjorts även för andra delar av Skänninge. Östergötlands Länsmuseum påträffade ett liknande fyndmaterial vid undersökningar 2003 öster om Skänninge, inom området för nuvarande kriminalvårdsanstalten. Fyndmaterialet tolkades då också som lämningar från marknadshandel, möjligen den från 1600-talet belagda boskapsmarknaden i samband med den årliga Olofsmässan (Feldt 2004).

Undersökningen i Järnvägsparken kunde även avslöja att platsen under de första århundradena efter Kristi födelse kan ha hyst en befäst boplats, något som vad vi känner till är mycket ovanligt (Karlsson & Stibéus 2003). Sedan tidigare fanns en lösfunnen lansspets från samma tid i Järnvägsparken.

- Undersökningar inom Kv. Magasinet visade att även området öster om stationsbyggnaden hyser äldre lämningar. Kulturlagren daterades vid förundersökningen till tidig-/högmedeltid (1100 – 1200-tal, ¹⁴C) och tolkades representera agrar verksamhet (Hedvall m fl 2002). 2005 genomfördes slutundersökning av det aktuella området. Denna bekräftade att området utnyttjats för agrar verksamhet under en lång tidsperiod, i alla fall från medeltid och fram i 1800-tal. Förutom en vikt och möjligen några bronsklipp påträffades dock inget som kunde tyda på att den medeltida marknadsplatsen sträckt sig så långt österut (Wennström 2006, basrapport i manus).

Inom Kv. Magasinet påträffades hantverksavfall från bronsgjuteri, bland annat en gjutapp, vilket skulle kunna indikera att ett bronsgjuteri funnits i närheten (jfr resultat från undersökningar för Nya Motalagatan inom Skänningeprojektet, Bergqvist i manus).

Från fyllnadslagret i en grop nedgrävd i orörd mark har ett ¹⁴C-prov analyserats. Provet gav en datering till intervallet 760–410 BC.

Arkeologisk potential och målsättning

En exploatering i området kring den nuvarande stationsbyggnaden bedömdes att med stor sannolikhet komma att beröra äldre lämningar. Som tidigare arkeologiska undersökningar i närområdet visat kunde lämningar förväntas från såväl äldre järnålder som medel- och tidigmodern tid i denna del av Skänninge.

Den arkeologiska förundersökningen syftade till att utröna om det aktuella exploateringsområdet omfattade bevarade äldre lämningar, och om så var fallet även fastställa de bevarade lämningarnas kulturhistoriska utsagovärde.

Målsättningen med undersökningen var att identifiera, dokumentera, tolka och karaktärisera anläggningar, kulturlager och eventuella konstruktioner som kunde komma att beröras av det planerade exploateringsföretaget.

Metod, genomförande och prioriteringar

Delar av exploateringsområdet på västra sidan av järnvägen låg mycket nära befintligt spår. För att kunna utföra en arkeologisk undersökning av denna yta krävdes det av säkerhetsskäl avstängning av det aktuella sidospåret. Sträckan längs med spåret (se fig 4) togs bort från förundersökningen, i enlighet med önskemål från Mjölby kommun. Ytan kommer istället att undersökas i form av antikvarisk kontroll i samband med själva ombyggnadsarbetets utförande. Fältarbetstiden blev därför också något kortare än planerat.

Med hjälp av grävmaskin togs sex schakt (220 m²) upp inom exploateringsytan (se fig 4). Vid placeringen av sökschakten togs viss hänsyn till befintlig vegetation och det faktum att området framför stationshuset fungerar som busshållplats och alltså är tämligen trafikerat. Schakten på östra sidan om järnvägen placerades inom områdets södra del då området i norr angränsar till det just undersökta Kv Magasinet (2005). Schakt 457 på västra sidan placerades med syfte att klargöra eventuell fortsättning eller begränsning av den medeltida marknadsplatsen och boplatser, daterad till romersk järnålder, som påträffades vid undersökningen i Järnvägsparken. Här grävdes även ett djupschakt där det kunde konstateras naturlig förekomst av större stenar i undergrunden.

Fig 3. Schakt 536, sektion från NV. Tumstocken är två meter. Foto Sofia Wennström.

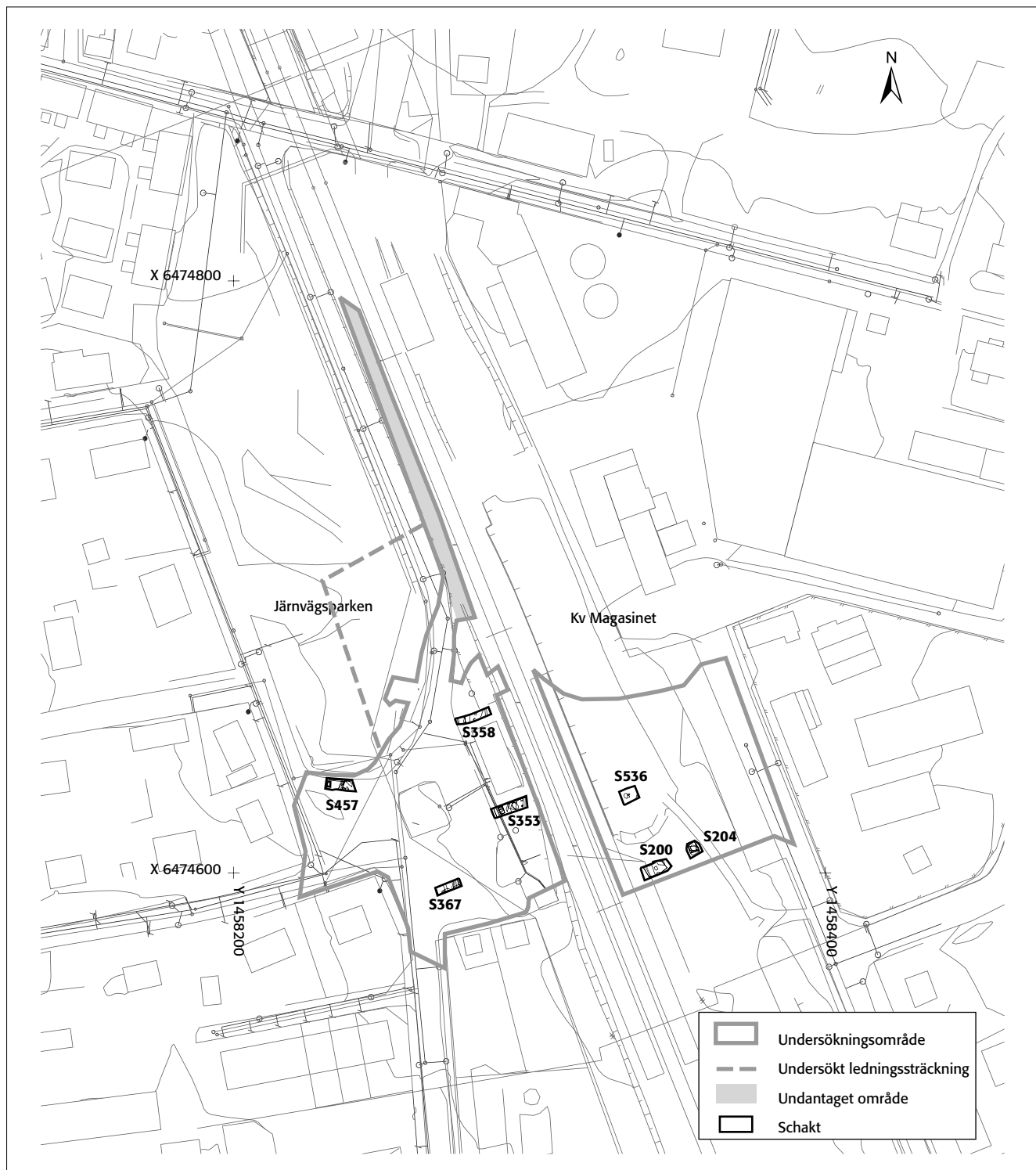

Fig 4.
i form av antikvarisk kontroll. Skala 1:2000.

På östra sidan krävdes borttagning av upp till två meter moderna massor, vilket var mycket tidskrävande. Troligen har i alla fall delar av massorna tillkommit i samband med anläggandet av järnvägen i slutet av 1800-talet. Delar av ytan har också schaktats ned till orörd mark (se fig 3), vilket även gäller delar av den västra sidan.

Maskinschaktningen skulle endast beröra moderna massor. I det fall äldre lämningar fanns bevarade skulle dessa undersökas för hand. Kulturlager och anläggningar planerades att undersökas i syfte att studera deras stratigrafi, struktur och funktion. Undersökningen skulle genomföras enligt en strikt kontextuell metod (se vidare Larsson 2000). Det stod dock tidigt klart att

kulturlagren främst verkade utgöras av odlingslager som föreföll mycket lika de som undersöktes inom Kv Magasinet (2005). Således prioriterades att kontrollera eventuell förekomst av andra arkeologiskt intressanta objekt varför dessa odlingslager schaktades bort. Därför kom schaktningen med maskin att beröra mer än endast moderna massor. I samtliga schakt med större ytor kulturlager avsöktes de dock först med metalldetektor. En konsekvent avsökning med detektor möjliggör, på ett kostnadseffektivt sätt, identifieringen av även mindre metallföremål, något som är mycket resurskrävande med andra metoder. Men för att kunna jämföra metallfyndmaterialen från undersökningarna i Järnvägsparken och vid Kriminalvårdsanstalten med fyndmaterial från det nu aktuella undersökningsområdet krävs metalldetektering av större ytor än vad som var möjligt inom ramen för förundersökningen.

I eventuella kulturlager provgrävdes mindre ytor.

Anläggningar som påträffades i den orörda undergrunden tolkades när så var möjligt och dokumenterades. Samtliga lämningar skulle dokumenteras digitalt med hjälp av RAÄ:s fältbaserade dokumentationssystem, Intrasis, eventuellt i kombination med handritade planer och sektioner. En faktor som kom att påverka fältarbetet var tekniska problem med totalstationen. Därför ritades schaktplaner över schakt 353, 358 och 367 för hand och digitaliserades i efterhand. Samtliga lämningar dokumenterades i plan. För att möjliggöra datering och upptäcka eventuella moderna diken grävdes sektioner genom samtliga diken. Dessa dokumenterades genom foto och/eller sektionsskiss på kontextblankett eller ritfilm.

Årderspår och plogspår dokumenterades genom inmätning av exempel.

Datering och tolkning av materialet skedde genom stratigrafisk analys, fyndmaterialets sammansättning samt resultaten från de naturvetenskapliga analyserna.

När det gäller analys av ¹⁴C-prover har material från västra sidan prioriterats, då detta område bedöms ha större arkeologisk potential i samband med en eventuell slutundersökning.

Resultat och tolkning

Förundersökningen visade att området kring stationen i Skänninge hyser bevarade äldre lämningar av arkeologiskt intresse. En bedömning av lämningarnas kulturhistoriska utsagovärde i förhållande till den aktuella exploateringen lämnas i kapitlet *Åtgärdsförslag*.

Nedan redovisas en sammanfattande tolkning av resultaten. För mer detaljerade uppgifter om anläggningar etc, se bilaga 1.

Fyndmaterial

I ett delvis omdeponerat kulturlager i schakt 457 påträffades en halv strålringsbrakteat (fnr 74) från 1350-talets mitt eller början av 1400-talet. Ett odlingslager i schakt 367 innehöll en blykula (fnr 43). Förutom brakteaten och en bronssmälta (fnr 48) påträffades inget metallmaterial som liknade det från Järnvägsparken. För att få en rimlig jämförelsegrund krävs dock metalldetektoravsökning av större ytor.

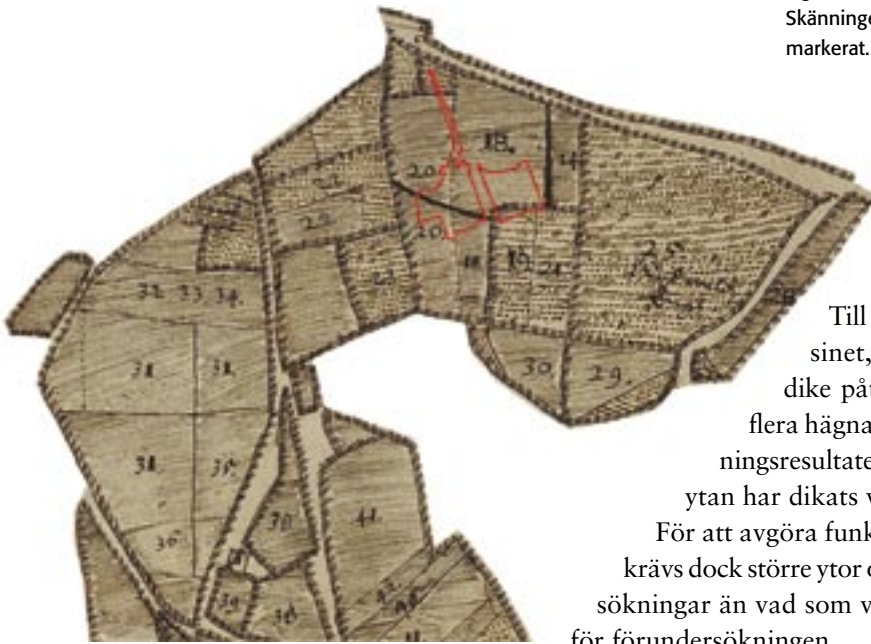
I övrigt bestod fyndmaterialet främst av små, fragmentariska djurben, tegelkross, yngre rödgods, fajans samt några kritpipsfragment. För sammanställning av fyndmaterialet hänvisas till bifogad fyndtabell (bilaga 2).

Agrara lämningar

I samtliga schakt utom två fanns årderspår. I samtliga schakt påträffades också diken, varav fem med stor sannolikhet kan kopplas till storskifteskartan från 1779 och den här redovisade tegindelningen (se rapportens framsida). Förutom dessa fem påträffades ytterligare sju diken, varav två med tegel- eller järnrör i botten – det vill säga täckdiken. Ett var stenfyllt och kan nog tolkas som en föregångare till dessa täckdiken. Det har troligen sitt ursprung i 1700-talets nya idéer kring jordbruket (Håkansson 1997:92). Övriga fem diken kan tillhöra tidigare faser i områdets agrara historia.

I flera schakt fanns en lagerföljd som helt eller delvis påminde om den inom det intilliggande Kv Magasinet, där det fanns en relativt tydlig stratigrafi med tre odlingslager. Tolkningen är att förundersökningsområdet i alla fall delvis varit del av samma agrara utveckling som Kv Magasinet (Wennström 2006, basrapport i manus). Men det finns även tydliga skillnader mellan områdena.

Fig 5. 1638 års geometriska karta över Skänninge med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Till skillnad från Kv Magasinet, där endast ett säkert dike påträffades men däremot flera hägnader, tyder förundersökningsresultaten på att den nu aktuella ytan har dikats vid flera olika tillfällen.

För att avgöra funktionen hos dessa diken krävs dock större ytor och mer ingående undersökningar än vad som var möjligt inom ramen för förundersökningen.

Större delen av exploateringsområdet (utom södra delen av området öster om järnvägen samt nordligaste delen av det för tillfället undantagna området längs järnvägsspåret) befinner sig enligt 1638 års karta inom samma gårde men på olika ägor. Kv Magasinet och de östra delarna av det nu aktuella undersökningsområdet återfinns inom "Vårfrulyckan" (nr 18) medan de västligaste delarna ligger på den jord som benämns "Arv och egen" (nr 20) (se fig 5). Schakt nr 457 ligger inom "Arv och egen", vilken ej tegskiftades i samband med storskiftet enligt kartan från 1779 (se rapportens framsida). I detta schakt, till skillnad från i fyra av fem övriga schakt, påträffades inte heller något dike som följer tegindelningens N-S riktning på storskifteskartan. För att kunna få svar på hur brukandet av denna jord varit organiserad krävs större ytavbaningar.

Lager och lagerföljd i schakt 200 liknade inte den i övriga schakt. En möjlighet är att området här längst i söder övergått i fuktigare marker. Den geometriska kartan över Skänninge från 1638 antyder ett annat markutnyttjande i alla fall vid denna tidpunkt (se fig 5). Nummer 18 bör vara åker medan nummer 19 beskrivs som igenlagd åker till äng (muntl Westling, C.)

Järnvägstid

I samband med förundersökningen påträffades en del lämningar som troligen kan kopplas till områdets sentida historia. På östra sidan fanns till exempel några stora stenfundament i schakt 200 (se bilaga 1) som troligen utgjort en del av grunden till ett mindre hus (se fig 6). På västra sidan påträffades några stolphål i schakt 353 och 358 (se bilaga 1).

Övriga lämningar

Inom undersökningsområdet fanns ett litet antal svårtolkade, rännliknande nedgrävningar. Från A559 i schaktet närmast Järnvägsparken skickades ¹⁴C-prov för analys som kunde dateras till intervallet 1220–1390 e kr, vilket tidsmässigt korrelerar med marknadsplatsen. I schakt 353 fanns två rännliknande nedgrävningar (AN1031) som eventuellt skulle kunna vara plogspår, vilket dock inte kan sägas med säkerhet (se bilaga 1).

Fig 6. Bilden visar en karta över Skänninge ur Nordisk Familjebok med den numera nedlagda järnvägen mellan Väderstad och Bränninge och det lilla huset vars fundament vi troligen påträffade i samband med förundersökningen.

I schakt 536 fanns en flack grop (A101) som kan vara förhistorisk under det äldsta odlingslagret.

Förutom de från Kv Magasinet igenkännbara odlingslagren påträffades kulturlager bland annat i schakt 353 (se bilaga 1). Innehållet var, liksom i odlingslagren inom Kv. Magasinet, fragmentariskt, vilket kan tala för att även dessa kan vara odlingslager. Ett ¹⁴C-prov från en kollins i ett kulturlager eller flack nedgrävning (A433), i schakt 367, kunde dateras till yngre bronsålder/äldre järnålder i intervallet 770–410 BC. Dateringen är närmast identisk med en ¹⁴C-datering från Kv Magasinet. Tidig järnålder förekommer endast begränsat runt Skänninge (Hasselmo 1983:6). I samband med undersökningarna vid Kriminalvårdsanstalten påträffades dock gropsystem och stolphål som daterats till samma tid (Feldt 2004:36). Feldt konstaterar vidare att lämningar från äldre järnålder i övrigt i Skänninge främst förekommer i kvarteren runt Follingegatan söder om Vårfrukyrkan (för stadsplan, se fig 2) (2004:40).

Två nedgrävningar/gropar (A1019, A1027) tolkas vara resultat av samma verksamhet som några gropar som påträffades på Kv Magasinet (2005) och där kunde tidsbestämmas till 1600–1700-tal, dock med oklar funktion.

Åtgärdsförslag

Undersökningarna öster om järnvägen har visat att det i anslutning till det befintliga järnvägsspåret finns mycket tjocka, i sen tid påförda massor. Inom detta område kommer fornlämning ej direkt att beröras av den aktuella exploateringen. Enligt uppgift från Mjölby kommun kommer man för ca fyra stolpfundament att gräva max 1 meter djupt och i övrigt 0,6 meter. Utifrån resultatet från undersökningen inom Kv Magasinet 2005 kan man också hålla det för sannolikt att det ca 20 meter öster om lastkajen, öster om de tjocka, påförda massorna och 10–15 meter vidare österut är kraftigt nedschaktat i samband med tidigare markarbeten. Inom detta område har det bland annat funnits en numera borttagen järnväg (Väderstad-Bränninge, se fig 6). Här är endast cirka 0,5 meter till orörd mark men alltså sannolikt ganska förstört. Förslagsvis lämnas hela exploateringsområdet öster om järnvägen utan vidare arkeologiska insatser.

Däremot förordas fortsatta undersökningar på västra sidan om järnvägsspåret. På denna sida kommer fornlämning direkt att påverkas av exploateringen. Främsta syftet med denna undersökning skulle vara att tidsfästa den första odlingen i området och identifiera förändringar eller kvardröjande strukturer i den agrara organisationen samt diskutera de agrararkeologiska resultaten i relation till tidigare undersökningar i Skänninge som berört stadens jordar. En viktig fråga är till exempel om man kan se förändringar i nyttjandet av området under tiden före de första kartorna (1638). Stadsjordar är ännu ett arkeologiskt utforskat område. I Skänninge finns stor potential för vidare forskning på området tack vare de undersökningar som utfördes i samband med Skänningeprojektet 2002–2005 och det faktum att stora delar av stadsjordarna ännu inte exploaterats.

En annan målsättning är att avgränsa den marknadsplats och järnåldersboplats som upptäcktes i samband med undersökningarna i Järnvägsparken.

I ljuset av ¹⁴C-dateringarna förefaller det dessutom sannolikt att förhistoriska lämningar från en relativt utforskad tidsperiod i Skänninge kommer att beröras av en eventuell exploatering.

Linköping i mars 2006

Sofia Wennström

Referenser

Tryckta källor

- Feldt, L. 2004. *Före staden. Preurbana lämningar i Skänninge*. C-uppsats. Institutionen för arkeologi och antik historia Uppsala universitet. Uppsala.
- Hasselmo, M. 1983. *Medeltidsstaden 40. Skänninge*. RAÄ rapport. Stockholm.
- Hedvall, R. m fl 2002. *Ett arkeologiskt linjeprojekt i västra Östergötland, del 2. Motala-Mjölby. Västra Stenby, Fivelstad, Skänninge och Mjälby socknar*. RAÄ rapport, UV Öst rapport 2002:8. Linköping.
- Håkansson, A. 1997. Dränering, sjösänkning och ängsvattning. I: *Agrar historia*. (Red) Larsson, B M P., Morell, M., Myrdal, J. LTs förlag, Stockholm.
- Karlsson, P. & Stibéus, M. 2003. *Järnvägsparken i Skänninge. Medeltid i stadens utkant*. Östergötland, Skänninge, Järnvägsparken, RAÄ 5. DAFF UV Öst 2003:2.
- Larsson, S. 2000. *Stadens dolda kulturskikt. Lundaarkeologins förutsättningar och förståelsehorisonter uttryckt genom praxis för källmaterialsproduktion 1890-1990*. Archaeologica Lundensia IX. Lund.
- Nordisk familjebok. Digital faksimilutgåva av första och andra utgåvan. 1876–1926.
<http://runeberg.org/nf/>

Ej tryckta källor

- Bergqvist, J. 2006. Basrapport Motlagatan, i manus.
- Hedvall, R. m fl. I manus.
- Wennström, S. 2006. Basrapport Kv Magasinet, i manus.
- Westling, C. 2006. Muntlig uppgift.

Kartmaterial

- Geometrisk karta över Skänninge, 1638.
- Storskifteskarta över Skänninge, 1779.

Administrativa uppgifter

- Län*: Östergötland.
- Landskap*: Östergötland.
- Kommun*: Mjölby.
- Socken*: Allhelgona, Skänninge stad.
- Plats*: Stationsområdet i Skänninge.
- Läge*: Ekonomiska kartan, blad 8F 4b Skänninge.
- Koordinatsystem*: RT90 2,5 gon V.
- Koordinater för undersökningsytans mittpunkt*: x 6474637, y 1458301.
- Höjdsystem*: RH00.
- Riksantikvarieämbetets dnr*: 422-1740-2005.
- Länsstyrelsens dnr och datum för beslutet*: 431-6278-05, 2005-09-13.
- Projektnummer*: 1520673.
- Intrasisprojektnr*: O2005:052.
- Projektgrupp*: Magnus Stibéus, Göran Tagesson, Sofia Wennström.
- Beställare*: Länsstyrelsen Östergötland.
- Kostnadsansvarig*: Mjölby kommun.
- Undersökningstid*: 10–22 november 2005.
- Exploateringsyta*: Ca 10 000 m².
- Undersökt yta*: 218 m².
- Arkiv*: Dokumentationshandlingar förvaras på Riksantikvarieämbetet UV Öst i Linköping i väntan på eventuell slutundersökning.
- Fynd*: Fnr 1–74, förvaras på Riksantikvarieämbetet UV Öst i Linköping i väntan på eventuell slutundersökning.

Bilaga 1. Schaktbeskrivning

För schaktöversikt se fig 4. Till varje schaktbeskrivning finns en plan i skala 1:100. Till beskrivningen av schakt 358 finns även en sektionsritning i skala 1:20. Denna skall ses som ett exempel för att illustrera lagerföljd och modern påverkan.

De arkeologiska objekten har, när det varit möjligt, registrerats i subklasser redan i fält. AL betyder således Arkeologiskt objekt: Lager och AN står för Arkeologiskt objekt: Nedgrävning.

Schakt 200

Längd: 10 m

Bredd: 4,3–4,5 m

Djup: 1,7–1,8 m

Kontexter

A221, A230, A238, A250. I schaktet fanns fyra kraftiga, nedgrävda stenfundament bestående av knytnävstora till 0,4 meter stora stenar. Tre av dem låg på rad längs med järnvägen. Fundamenten var ca 1,2 meter stora i plan med antydning till kvadratisk utseende och ca 0,7–0,8 meter höga/djupa. I fyllningen mellan stenarna fanns modernt tegel och stora mängder fönsterglas (tillvaratogs ej). Möjligen kan de ha samband med den byggnad som syns på kartan ur Nordisk Familjebok (fig 6).

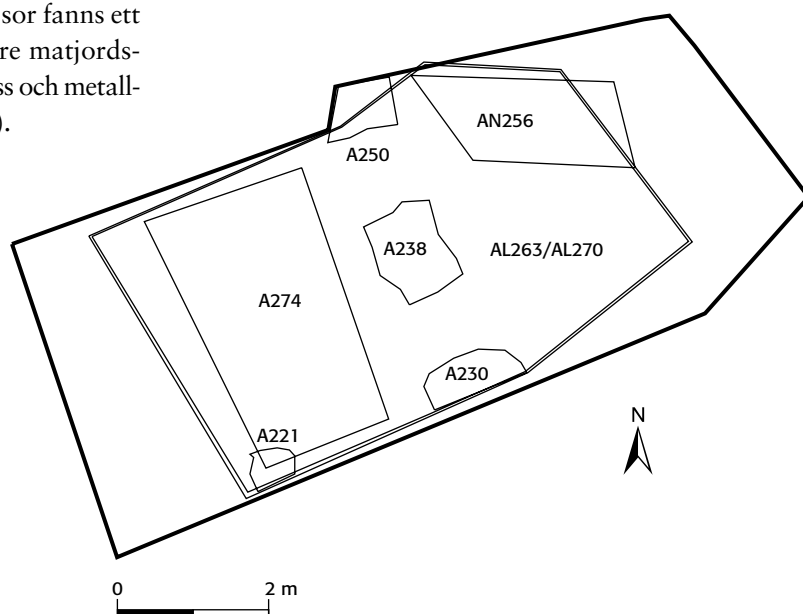
AL263. Under ca 0,5 meter moderna massor fanns ett ca 0,5 meter tjockt odlingslager eller äldre matjordshorisont. Lagret innehöll djurben, tegelkross och metallskrot från 1800–1900-tal (tillvaratogs ej).

AL270. Under detta fanns ett 0,4 meter tjockt mycket snarligt lager men med rostfärgade utfällningar som verkade innehålla mer djurben (endast exempel tillvaratogs) än AL263 men även tegel, buteljglas, yngre rödgods.

AN256. Ett dike, 1,2 meter brett och 0,12 meter djupt från orörd mark, i NV-SÖ riktning påträffades först då kulturlagren schaktats bort. Det har dock troligen varit öppet och svämmat över samtidigt som AL270 brukades då en till synes vattenavsatt fyllning kunde anas på denna nivå i norra schaktväggen.

I diket påträffades ett oidentifierat benföremål. Det fanns inget tegel i bottenfyllningen, vilket skulle kunna tyda på ett ursprung i alla fall i tidig medeltid. Det bör i så fall ha grävts om vid flera tillfällen. Stratigrafin är något osäker men diket är definitivt äldre än AL263 och yngre än AL274.

AL274. I botten fanns ett ca 0,1 meter tjockt lager med grågul sandig silt som kan vara naturligt eller ett äldre kulturlager/odlingslager. Provgrävt ställvis, inga fynd påträffades. Lagret schaktades bort för att prioritera sökande efter äldre anläggningar. Inga årderspår påträffades under lagret, vilket skulle kunna tala för att det är naturligt.

X 6474595 +
Y 1458340

Schakt 204

Längd: 4,7 m

Bredd: 4,6 m

Djup: Ca 1,5 m

Kontexter

Under minst 1 meter moderna massor fanns tre ovanpå varandra liggande odlingslager (AL 282, AL286, AL291) som uppvisade klara likheter med odlingslagren inom Kv Magasinet. Sammanlagt var de ca 0,25 meter tjocka.

AL282. Homogen siltig sand, tegelkross.

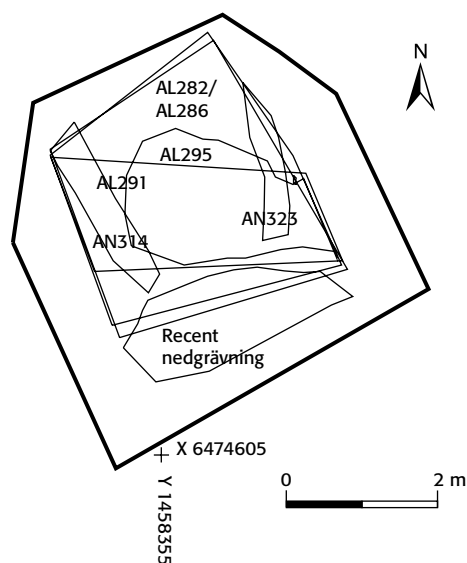
AL286. Gulprickig gråbrun siltig sand, lite träkol och tegelkross.

AL291. Svartbrun, ”filtig”, siltig sand. Under AL291 påträffades årderspår som uppmärksammades först i schaktväggen och därför ej mättes in.

AL295. Under AL291 fanns även ett möjligt kulturlager, ca 0,07 meter tjockt, bestående av brun silt. Lagret kan dock vara naturlig infiltration, då det endast fanns under det mörka AL291. Ca 1 m² handgrävdes utan att några fynd påträffades.

AN314. Dike i NNV-SSO riktning med ett järnrör i botten, 0,4 meter djupt och 0,46 meter brett. Tolkas vara en föregångare till täckdiken med tegelrör. Innehöll ett kritpipsfragment och fajans.

AN323. Dike i N-S riktning som troligen ska tolkas i samband med storskifteskartan från 1779, 0,13 meter djupt och 0,3 meter brett.

Schakt 353

Längd: 11,8–12,8 m

Bredd: 3,4–3,7 m

Djup: 0,7 m

Kontexter

AL102. Gråbrun, gulfläckig siltig sand med tegelkross, kolstänk och fragmentariska djurben. Oglaserat rödgods. Ca 0,05 meter tjockt. Handgrävt ca 2 m². Yngre än AL1002.

AL1000. Fläckvis bevarat kulturlager (ev odlingslager) bestående av grå siltig sand och lite tegelkross, ca 0,05 meter tjockt.

AL1002. Bestod av mörkare svartbrun, ej heltäckande silt med kolstänk och mycket små tegelkross. Ca 0,04 meter tjockt. Handgrävt ca 2 m².

AL1003, AL1004. I östra delen av schaktet påträffades tre ovanpå varandra liggande odlingslager (det understa förekom endast fläckvis och mättes ej in) som uppvisade klara likheter med odlingslagren i schakt 204 (se beskrivning där) och inom Kv. Magasinet. Sammanlagd tjocklek ca 0,3 meter.

AN1007. Dike i N-S riktning. Ska troligen tolkas i samband med storskifteskartan från 1779, 0,7 meter brett, 0,35 meter djupt. Grävt genom AL1004.

AN1008. Modernt stolphål, 0,45 meter i diameter. Ej grävt. Järnvägstid?

AL1011. Mellan AN1030 och AN1007 fanns en ev kulturlagerrest bestående av ljus brun, sandig silt och kolstänk, ca 0,1 meter tjockt. Kan ha samband med grävandet av AN1030. Handgrävt ca 1 m², inga fynd.

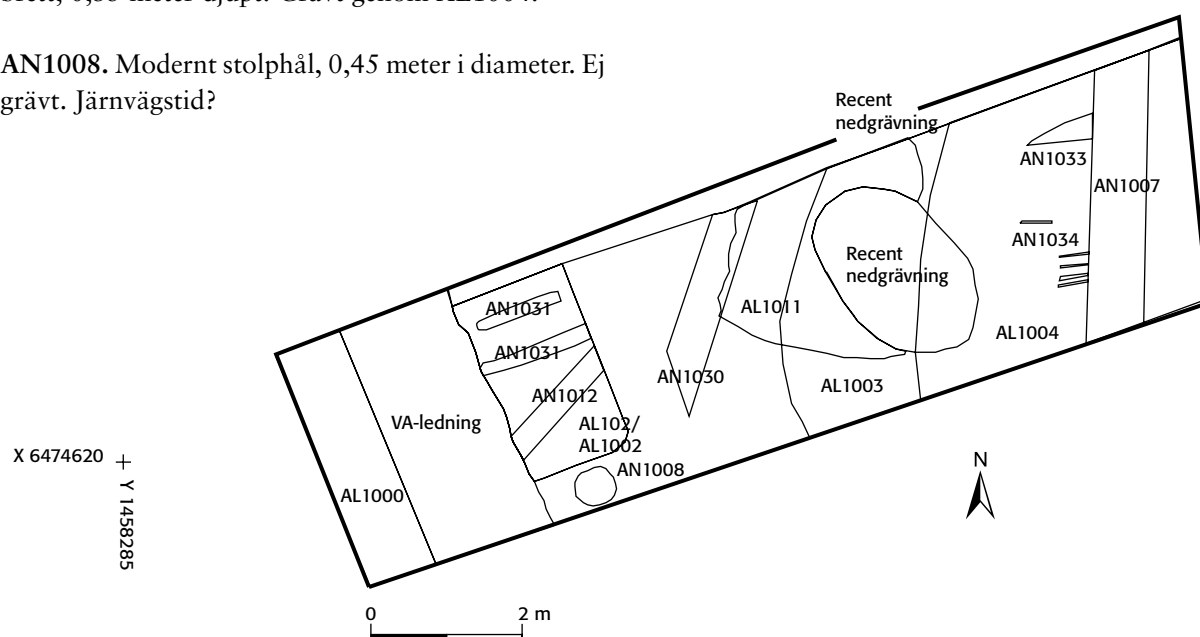
AN1012. Dike i SV-NO riktning 0,35 meter brett, 0,12 meter djupt med samma fyllning som AN1031 i toppen men under en ljusare, brun sandig silt. Skålad bottenform.

AN1030. Dike i SV-NO riktning 0,75 meter brett, minst 0,3 meter djupt med fyllning av små till knytnävsstora stenar i botten. Längs kanterna och mellan stenarna fyllning som liknar AL1011. Troligen täckdike från 1700-tal.

AN1031. Två rännor eller möjligen plogspår i nästan Ö-V riktning 0,12–0,15 meter breda och 0,03 meter djupa. Syntes först mot orörd mark. Något konisk bottenform. Mörk brungrå fyllning med kolstänk, lite bränd lera och små tegelkross (AL1002?).

AN1033. Plogspår.

AN1034. Årderspår i Ö-V riktning. Äldre än AN1007.

Schakt 358

Längd: 12 m

Bredd: 2,1–2,6 m

Djup: 0,7 m

Kontexter

AN1014. Dike i N-S riktning som troligen ska tolkas i samband med storskifteskartan från 1779, 1 meter brett, 0,25 meter djupt. Diket hade två olika fyllningar. I kanterna fanns en gul silt som skulle kunna vara uppgrävd ”steril”. I dikets mitt fanns däremot en något melerad, gråbrun sandig silt med tegelkross och kolstänk, samma som AL1015.

AL1015. I schaktets östra del fanns ett odlingslager som skulle kunna motsvara AL282 i schakt 204. Tjocklek 0,1 meter. Troligen bortschaktat i samband med tidigare markarbeten i övriga delen av schaktet.

AL1018. Kulturlagerrest ovanpå AN1019. Troligen omdeponerat. Brunsvart sandig silt, små tegelkross, ev aska, 0,02 meter tjockt. 50% handgrävdes – inga fynd.

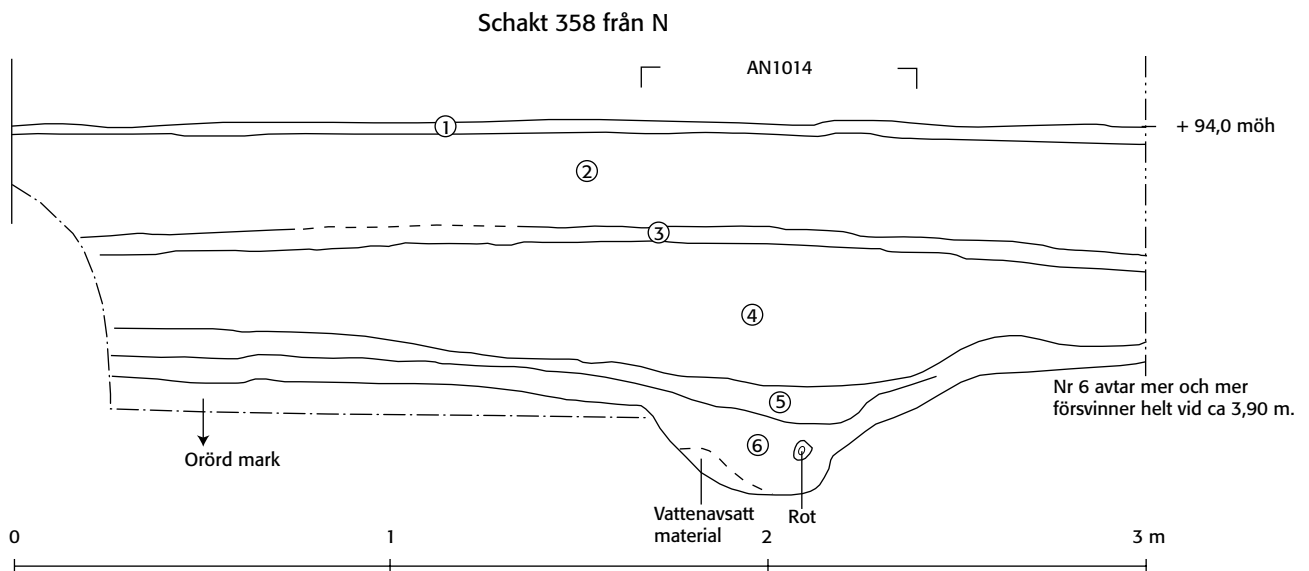
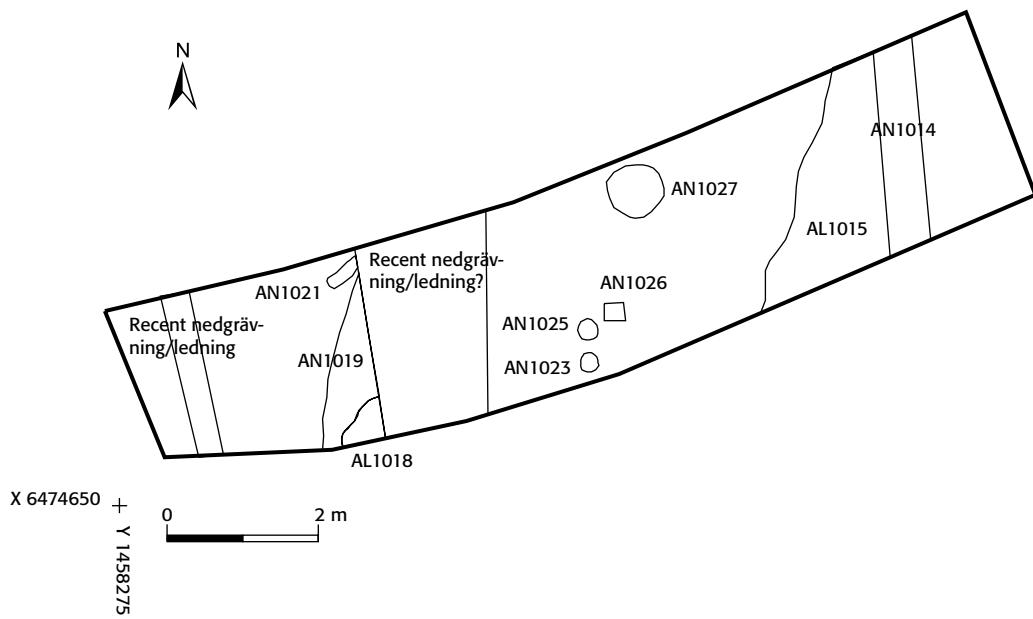
AN1019. Nedgrävning, avgrävd av den moderna nedgrävningen AN1017. Minst 0,7 meter bred. Samma typ av fyllning som AN1027, tolkas höra samman med denna. Ej grävd.

AN2021. Troligen plogspår.

AN1023 och AN1025. Två recenta (1800-, 1900-tal) stolphål ungefär mitt i schaktet. Båda var ca 0,35 meter i diameter med grusblandad grå silt respektive gul silt i fyllningen samt modernt material. AN1023 snittades och var minst 0,2 meter djupt. Eventuellt samband med järnvägen?

AN1026. Kvadratisk nedgrävning 0,2 meter stor med samma typ av fyllning som AN1023. Grävdes ej.

AN1027. Grop, 0,7 meter i diameter och 0,2 meter djup. Fylld med till synes vattenpåverkat material som är mycket likt den omgivande orörda marken, dvs gul silt melerad med gråbrun silt. AN1027 liknar några gropar som påträffades på Kv Magasinet (2005) och där kunde tidsbestämmas till 1600–1700-tal, dock med oklar funktion.

1. Asfalt.
2. Moderna bärlager, grus och sten.
3. Rödaktig grus - utjämning.
4. Mörkbrun silt med grus, småsten, tegelkross, kolstänk, mycket rötter.
Modernt utjämningslager blandat med omgrävda kulturlager.
5. Gul silt - uppgrävd bottensilt.
6. AL1015 (se kontextbeskrivning).

Schakt 367

Längd: 8,7 m

Bredd: 2,9 m

Djup: 0,6 m

Kontexter

AL371, AL377, AL424. Tre ovanpå varandra liggande odlingslager som uppvisade klara likheter med odlingslagren i schakt 204 (se beskrivning där) och inom Kv Magasinet. Sammanlagd tjocklek drygt 0,2 meter. AL424 fanns endast i södra delen av schaktet.

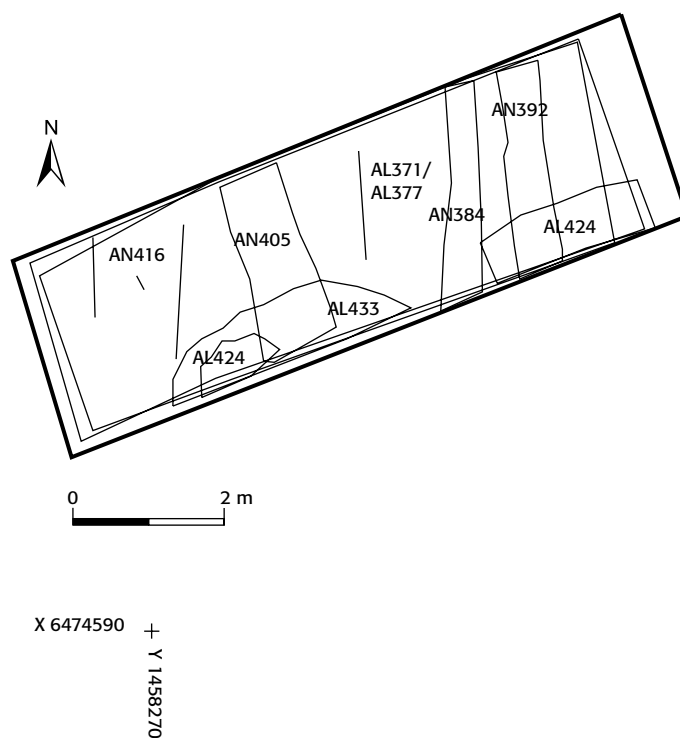
AN384. Dike i N-S riktning. Täckdike.

AN392. Dike i N-S riktning, 0,7 meter brett och 0,2 meter djupt. Fyllning av AL371 samt vattenpåverkad silt i botten. Definitivt grävt genom AL424 men kan vara yngre än så. Ska eventuellt tolkas i samband med stor-skifteskartan från 1779. Ev äldre variant av AN384.

AN405. Dike i NV-SÖ riktning, 0,9 meter brett och 0,2 meter djupt. AL371 samt gul siltig sand i fyllning. Definitivt yngre än AL424.

AN416. Årderspår under AL377, påträffades i främst N-S riktning.

AL433. Under AL424 fanns ett äldre kulturlager eller flack nedgrävning 0,1 meter tjockt, bestående av brungrå siltig sand och med små fnyk av bränd lera (eller tegel?). Under detta fanns en träkollins från vilken ett ¹⁴C-prov har analyserats och daterats till 770–410 BC.

Schakt 457

Längd: 8,7–10,4 m

Bredd: 3,8 m

Djup: 0,55 m

Kontexter

AN478. Dike i NV-SÖ riktning, 0,9 meter brett och 0,15 meter djupt. Fyllningen bestod av siltig sand och tegelkross med en mörkare lins i botten (igenväxning?). Bottenformen var relativt plan och liknade AN256 på östra sidan om järnvägsspåret. Diket var äldre än plogspåren.

AN489. Plog- eller högårderspår i svagt SV-NO riktning som troligen kan kopplas till odling av AL512.

AL512. Odlingslager som i östra delen av schaktet verkar bortschaktat i samband med tidigare markarbeten och sedan delvis påfört igen. Den intakta delen av lagret motsvaras av AL282 i schakt 204. Tjocklek ca 0,07 meter.

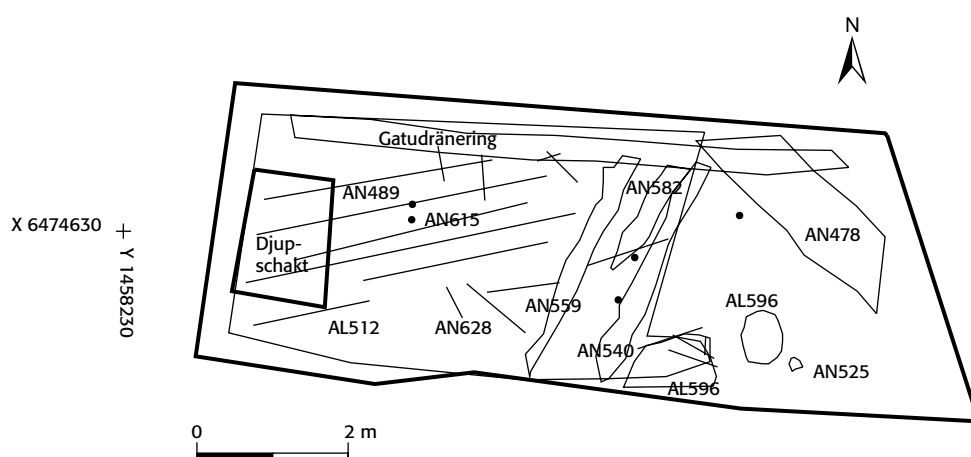
A525. Ett osäkert mindre stolphål, 0,2 meter i diameter och 0,07 meter djupt.

AN540, AN559, AN582. Tre parallella rännliknande nedgrävningar i NNO-SSV riktning. Ca 0,2 meter breda och 0,08 meter djupa med ojämna kanter och något skålad bottenform. Fyllningen bestod av siltig, grå-brun och gul sand. Provgrävt AN540 och AN559, fynd av små fragmentariska ben, bränd lera och oidentifierbart litet järnföremål. Ett ben från AN559 har ¹⁴C-daterats till 1220–1390 e kr.

AL596. Tolkas som fläckvis bevarat odlingslager under AL512 bestående av sandig brun och gul silt, bränd lera, träkol, fragmentariska djurben.

A615. Två käpphål som kan ha varit par i en hägnad. Fanns ytterligare tre käpphål i schaktet.

AN628. Årderspår i lite olika riktningar, äldre än AN489. Hör sannolikt till ett brukande av AL596.

Schakt 536

Längd: 5,7 m

Bredd: 4,9 m

Djup: Ca 2,4 m

På en knapp meters djup fanns någon form av kollager som tolkas höra till järnvägen och tågen. Dessa dokumenterades endast genom fotografering av sektion (se fig 3). Under dessa ca 0,5 meter tjocka lager fanns ytterligare 1 meter moderna massor.

Kontexter

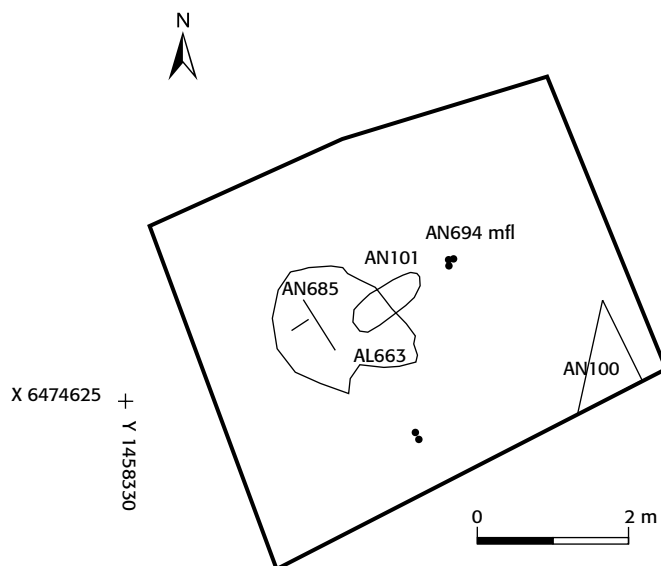
AN100. Dike i N-S riktning som troligen ska tolkas i samband med storskifteskartan från 1779, 0,6 meter brett och 0,2 meter djupt från orörd mark.

AN101. Under AL663 fanns en flack grop med oval form i plan och skålad bottenform, 0,95 meter lång, 0,07 meter djup. Fylld med gråbrun siltig sand. Lite träkol påträffades i gropens botten under fyllnads-lagret.

AL663. Samtliga odlingslager var här bortschaktade i samband med tidigare markarbeten, förutom en mindre fläck. Ca 0,05 meter tjockt, liknar AL291 i schakt 204 och innehöll lite fragmentariska djurben.

AN685. Årderspår under AL663.

AN694 mfl. Fem käpphål påträffade i två koncentrationer.

Bilaga 2. Fyndtabell

Fnr	Material	Sakord	Vikt g	Antal	Kontext	Schakt
1	Ben	Avfall	70	–	270	–
2	Ben	Avfall	195	–	256	–
3	Ben	Föremål	194	1	256	–
4	Järn	Föremål	–	1	256	–
5	Ben	Avfall	57	–	512	–
6	Slagg	Slagg	63	–	512	–
7	Ben	Avfall	25	–	377	–
8	Kvarts	Avslag	1	1	377	–
9	Glas	Kärl	–	1	270	–
10	Glas	Kärl	–	1	270	–
11	Järn	Spik	–	1	270	–
12	Yngre rödgods	Kärl	10	1	270	–
13	Yngre rödgods	Kärl	1	1	1007	–
14	Yngre rödgods	Kärl	5	1	1007	–
15	Yngre rödgods	Kärl	1	1	1007	–
16	Yngre rödgods	Kärl	4	1	1007	–
17	Ben	Avfall	33	–	1007	–
18	Yngre rödgods	Kärl	1	1	377	–
19	Yngre rödgods	Kärl	6	1	377	–
20	Yngre rödgods	Kärl	6	1	377	–
21	Slagg	Slagg	4	–	377	–
22	Glas	Kärl	–	1	377	–
23	Fajans	Kärl	1	1	377	–
24	Järn	Föremål	–	1	377	–
25	Ben	Avfall	7	–	559	–
26	Bränd lera	Bränd lera	6	–	559	–
27	Ben	Avfall	15	–	478	–
28	Yngre rödgods	Kärl	14	1	100	–
29	Bränd lera	Bränd lera	7	–	1002	–
30	Yngre rödgods	Kärl	5	1	323	–
31	Yngre rödgods	Kärl	5	1	371	–
32	Yngre rödgods	Kärl	1	1	371	–
33	Järn	Föremål	–	1	286	–
34	Fajans	Kärl	1	1	263	–
35	Fajans	Kärl	2	1	371	–
36	Bränd lera	Kakel	7	1	371	–
37	Yngre rödgods	Kärl	5	1	371	–
38	Yngre rödgods	Kärl	11	1	371	–
39	Yngre rödgods	Kärl	2	1	371	–
40	Järn	Föremål	1	1	540	–
41	Porslin	Föremål	1	1	250	–
42	Bränd lera	Kritpipa	–	1	371	–
43	Bly	Föremål	6	1	371	–
44	Ben	Bränt ben	1	1	371	–
45	Fajans	Kärl	4	1	230	–
46	Järn	Föremål	2	1	596	–
47	Glas	Kärl	–	1	384	–
48	CU-leg	Föremål	1	1	384	–

Fnr	Material	Sakord	Vikt g	Antal	Kontext	Schakt
49	Ben	Avfall	3	–	596	–
50	Fajans	Kärl	1	1	314	–
51	Bränd lera	Kritpipa	–	1	314	–
52	Grafit	Föremål	–	1	371	–
53	Fajans	Kärl	1	1	1003	–
54	Ben	Avfall	3	–	663	–
55	Järn	Hästsko	–	1	1015	–
56	Yngre rödgods	Kärl	3	1	1007	–
57	Järn	Hästkosöm	–	1	1027	–
58	Bränd lera	Bränd lera	7	–	102	–
59	Järn	Spik	–	2	102	–
60	Ben	Avfall	27	–	102	–
61	Slagg	Slagg	1	–	102	–
62	Yngre rödgods	Kärl	1	1	102	–
63	Ben	Sågat ben	1	1	371	–
64	Bränd lera	Bränd lera	3	–	512	–
65	Yngre rödgods	Kärl	1	1	263	–
66	CU-leg	Föremål	26	1	263	–
67	Metall	Föremål	–	1	263	–
68	Bränd lera	Kritpipa	–	1	377	–
69	Bränd lera	Bränd lera	5	–	614	–
70	Fajans	Kärl	4	1	–	200
71	Fajans	Kärl	2	1	–	200
72	Porslín	Kärl	4	1	–	200
73	Metall	Föremål	–	1	–	536
74	Silver	Mynt	0,25	1	512	–

Bilaga 3. Analyser

¹⁴C-analyser

¹⁴C-analyser har utförts av Ångströmlaboratoriet i Uppsala. I tabellen redovisas även deras labnummer.

Labnummer	Provnr	Material	Kontext	¹⁴ C-ålder BP	Kalibrerat värde 2σ (sannolikhet %)
Ua-27879	2	Träkol	AL433	2465 ± 40	770–410BC (95,4%)
Ua-27880	5	Djurben	AN559	715 ± 40	1220–1310AD (80,9%) 1350–1390AD (14,5%)

Vedartsanalys

Vedartsanalys är utförd av Ulf Strucke, Riksantikvarieämbetet UV Mitt.

Analys ID	Provnr	Material	Art
5650	2	Träkol	Ask